

Тепляков І.М. Типи смислової структури кількісних фразеологізмів та їх знакова функція у чеській мові // Проблеми слов'янознавства, Львів, 1988. – С. 41-47; 15. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. – Х, 1990. – С.46-47; 16. Українська мова: Енциклопедія / [Відпов. ред. М. П. Зяблюк]. – 2-ге вид., випр. і доп. – К., 2004. – 385 с.; 17. Уфимцева А. А. Лингвистическая сущность и аспекты номинации. Языковая номинация: общие вопросы. – М., 1977. – С. 98; 18. Чабаненко В. А. Теоретичні засади дослідження експресивних засобів української мови // Мовознавство. – 1984. – №2. – С. 12; 19. Čermák F. a kol. Slovník české frazeologie a idiomatiky. – S. I–III. – Praha, 1983–1994.

Костанда І. (Київ, Україна)

Явище паралелізму в мові українського фольклору

Основним завданням дослідження є вивчення втілення явища паралелізму в мові української фольклорної поезії.

Ключові слова: мова фольклору, паралелізм, стилістика

Основной задачей исследования является изучение воплощения явления параллелизма языке украинской фольклорной поэзии

Ключевые слова: язык фольклора, параллелизм, стилістика

The major concern of the research is the study of parallelism in the language of the Ukrainian folk poetry

Key words: the language of folklore, parallelism, stylistics

Актуальність дослідження визначається потребою визначення тих мовних рис фольклорного тексту, які є етноспецифічними, і тих, які поширені в народній творчості різними мовами і репрезентують різні традиції. До останніх належить паралелізм, що відзначений у слов'янському фольклорі, народній творчості неслов'янських індоєвропейських традицій, у фінно-угорській, близькосхідній і китайській поезії. У кожному випадку явище паралелізму має власну специфіку й реалізується неоднаковими мовними засобами.

Новизна дослідження полягає у визначенні мовних особливостей паралелізму в українських фольклорних текстах у співвіднесенні з позамовними аспектами зазначеного явища.

Мета дослідження – продемонструвати специфіку паралелізму як явища мови української народнопоетичної творчості.

Особливості мови українських народних дум, зокрема їхнього синтаксису, істотно сприяють розвиткові різних варіантів паралелізму. Адже, на відміну від народної пісні, де переважає коротке речення, у домі масмо відносно довге речення, в якому самостійні частини об'єднані спільністю підмета для декількох присудків. «Мова думи схожа на нитку перлів, на яку нанизано багато однакових перлин, які лише зовнішнім

чином поєднані між собою» [5, 5]. За вживаністю паралелізму українські народні думи можна порівняти з китайськими *юефу*. Юефу – це назва певного виду поетичних творів. Сам термін *юефу* виник від назви музичної палати (дослівно з кит. мови 乐 [yue] «музика», 府 [fu] «палата»), запровадженій імператором династії Хань У-ді, близько 120 р. до н.е., для збирання народних пісень, віршів, поем. Пізніше терміном *юефу* почали називати також народні пісні й поеми, котрі, можливо, частково були відредаговані музичною палатою. Тексти юефу, що дійшли до нас, відкривають цілий світ народної поезії та продовжують традиції віршування «Шицзін», хоча й поряд із цим містять і нові елементи.

П.Г.Житецький звертає увагу на роль негативного порівняння в українських народних думках [3, 20]. Стан природи в думі описано як суголосокий душевному станові козацтва («Дума про смерть Богдана Хмельницького»):

То не чорні хмари ясне сонце заступали, не буйні вітри в зеленім лузі бушовали: козаки Хмельницького ховали, батька свого оплакали (цит. за: [5, 8]).

Негативний (заперечний) паралелізм – типовий засіб передання настрою героя в думовій поезії, яскравішого увиразнення опису його дій за принципом співвіднесення з описом природи (причому перелік природних станів контрастує з переліком почуттів або дій людини). Наприклад, «Дума про вдову»:

*Не у бору сосна зашуміла,
Не з буйним вітром говорила,
То вдова, старенькая жона, на подвір я виходила,
Трьох синів маленьких на руках виносила,
Господа милосердного на поміч просила* (цит. за [2], правопис осучаснено).

Варіант попереднього опису:

*То не сива зозуля кувала,
Не дробна птиця щебетала,
А не в борі сосна шуміла, - Як та бідна вдова
А в своєму домові гомоніла* [2, 48].

З думи «Удова й сини»:

*То не сизі орли засвістали, —
Як ті бідні вдовиченки Од сна вставали,
Біле лице промивали
Та Божі молитви сотворяли...* [2, 116].

Опис гри козака-бандуриста (дума «Козак-бандурист») в суголосі зі станами природи нагадує архаїчні уявлення про чаклунський (шаманський) спів, що зачаровує природу й викликає її дії у відповідь (порівняймо билинного новгородського Садка, фінського Вьяйнямьойнена, фракійсько-давньогрецького Орфея):

*Не вовки-сіроманці квілять-проквіляють,
Не орли-чорнокрильці клекочуть і під небесами літають:
То сидить на могилі козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
У кобзу грас-виграває,
Голосно співає* [2, 127].

Психологічний паралелізм спостерігаємо й у коломийках:

Там, де були жита, жита, а тепер тиєниці.

*Там, де були дівчаточка,
тепер молодиці (цит. за [7, 97]); Тече річка з Ясінічка, тече каламутна, дівка вінок
утратила,*

тепер ходить смутна (цит. за: [1, 97]).

Так само у ліричній народній поезії:

*Закувала зозуленька, очеретом летячи, заплакала дівчинонька,
з козаком стоячи [7, 327].*

У весільній пісні:

Ой летять галочки у три рядочки - зозуля попереду.

Усі галочки защебетали — зозуля закувала.

Ідуть дружечки у три рядочки - молода попереду.

Усі дружечки та й заспівали —

молода заплакала [7, 328].

В іншій весільній пісні:

Не вогонь то горить, полум 'я палає, на нашій Марійці

злотний вінок сяє [7, 402]. Іще в іншій:

Січеная калинонька, січеная.

А вже наша Марися звінчана [7, 430].

Це один приклад ствердного (позитивного) паралелізму:

Ой тонкая хмелинонька на яр повилася, молодая дівчинонька

в козака вдалася (цит. за: [1, 87]).

Ой вербо, вербо, вербице!

Час тобі, вербице, розвисься.

Час тобі, Іванку, жениться [1, 177];

Ой шуміла ліцинонька,

як ся розвивала;

ой плакала дівчинонька,

як ся віддавала [1, 177];

Ой, як же ми кохалися, сухі дуби розвивалися, а як кохатися перестали,

й однолітки повсхали [1, 177];

Ой зелена дубровонько, чом не гориш, але куришся?

Ой молода дівчинонько,

чом не робиш, але журишся? [1, 185].

Заперечний паралелізм у пісенному діалозі:

Ти не втер, ти не буйний, а я не билина, є у мене отець-мати і уся родина [1, 36].

У пісні про кохання *Коли б вітри не віяли,*

А громи не били,

Коли, любку, не вороги,

Ми би ся любили [1, 101]

відбито стародавню віру в міфологізм метеорологічних явищ та їхній зв'язок із людським світом. Природні стихії символізують любовне почуття:

Ой пий, мамо, тую воду, що я наносила, люби, мати, того зятя, що я полюбила.

Ой не буду води пити, буду розливати: нелюбого зятя маю,

буду розлучати (цит. за: [1, 107-108]).

Ствердно-заперечний психологічний паралелізм бачимо в колядці:

Чи вогонь горить, чи місяць світить?

Ні вогонь горить, ні місяць світить -

Гречная панна вінком сіяє! [7, 402].

У пісні, зверненій до дівчини, подано опис природи як символізацію опису людських учинків і стосунків:

Ой не стій, вербо, над водою,

*Не пускай гілля по Дунаю,
Ой Дунай — море розливає,
І день і ніч прибуває
Та з верби корінь підмиває,
Із верху вершок усихає.
Ой стань собі, вербо, на риночку У хрещатому барвіночку,
У запашному васильочку (цит. за: [1, 74]).*

В.В.Жайворонок так установлює паралелізм і символізм наведеного опису: «...Тут висловлено пораду дівчині не виходити заміж («пускати гілля», «розвиватися»), бо заміжжя принесе горе («розлив води») і хворобу («сохнути», «усихати»), а залишатися далі дівчиною у вінку («ходити в барвіночку та в василечку»)» [1, 74]. Пор. «у народних прислів'ях життя й ознаки дерева сироектовуються на життя людини» - див. численні приклади у В.В.Жайворонка [1, 176]. Дослідник підкреслює етносимволічну роль порівнянь людина / рослина, людина / тварина, людина / природне явище, людина / надприродна істота, наводить численні приклади [1, 669]. Він зазначає, що паралелізми, на які так багаті народні пісні, будуються на асоціативних зв'язках: *верба рясна - дівка красна, вода каламутна - дівка смутна* тощо [1, 670].

Як зазначає М.Ф.Сумцов, порівняння й уподібнення, що містяться у паралелізмах, виявляють характерні риси народного світоспоглядання. Він вважає яскравими такі приклади з української усної народної творчості:

*Як скоро ті красні цвіти одцвітають,
Так скоро молодії літа пропадають;
Колодязю мій глибокий - коли б я не впала,
Полобила пройдисвіта - тепер я пропала.
Ростуть, ростуть опеньочки край дорожечки - Покидає парень дівку через ворожечки;
Та я жита не сіяла, само жито сходить;
Я любка не чарувала, сам до мене ходить;
На полю пшениченька через межу похилиється,
Чую я через люди, що мій милий поклоняється.
Що мені по пшениці - в ній зеренця нема,
Що ж мені на поклоні, коли його самого нема [6, 225-229].*

Отже, паралелізм належить до архаїчних явищ, властивих передусім сакральному тексту, особливо з огляду на те, що більшість давніх традиційних текстів є тією або іншою мірою сакральними. Тому, навіть досліджуючи це явище у пізніших творах, скільки завгодно далеких від сакральної традиції, слід зважати на магіко-міфологічний контекст, у якому формувалася така традиція і, зокрема, досліджуване явище. Первісне уявлення про ототожнення людського колективу з зовнішнім природним оточенням і одухотворення, одушевлення кожного природного об'єкта (анімізм) як паралель до уявлень про душу (або декілька душ) людини стали міфологічною основою виникнення явища паралелізму в міфі та тих текстах, які міф породжував. Члени, поєднані паралелізмом, сполучаються, співвідносяться не тільки за змістом, але нерідко й за звуковою формою (близький за звучанням початок, рима, граматичні форми).

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Жайворонок В.В.* Знаки української етнокультури. Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.; 2. *Житецький П.И.* Мысли о народных малорусских думках. - К.: Типогр. Г.Т.Корчак- Новицкого, 1893. - 250 с.; 3. *Житецький П.Г.* Про українські народні думи. - К.: Друкарь, 1919. - 120 с.; 4. *Колесса Ф.М.* Українські народні думи. - Львів: Просвіта, 1920. - 160 с.; 5. *Лисовский А.Н.* Опыт изучения малорусских дум. - Полтава: Типогр. губернского правления, 1890. - 53 с.; 6. *Сумцов Н.Ф.* Символика славянских обрядов: Избранные труды. - М.: Восточная литература, 1996. - 296 с.; 7. 100 найвідоміших образів української міфології / В.Завадська, Я.Музиченко, О.Талайчук. О.Шалак. – К.: Орфей, 2002. – 448 с.

Николів І. (Львів, Україна)

Місце сленгу у мовленні хорватської молоді

У статті розглядається сленг як елемент мовлення сучасної хорватської молоді. Досліджуються особливості молодіжного сленгу, наведені приклади вживання сленгізмів, що ілюструють його основні характеристики.

Ключові слова: сленг, молодіжний сленг, синонімія, нецензурна лексика, запозичення.

В статье рассматривается сленг как элемент речи современной хорватской молодежи. Исследуются особенности молодежного сленга, приведены примеры употребления сленгизмов, иллюстрирующие его основные характеристики.

Ключевые слова: сленг, молодежный сленг, синонимия, нецензурная лексика, заимствования.

The article deals with slang as an element of speech of modern Croatian youth. It investigates lexical and semantic features of youth slang, gives examples that illustrate its main characteristics.

Key words: slang, youth slang, synonymy, rough language, borrowing.

Мовлення молоді є цікавим предметом для дослідження лінгвістів, а також психологів та соціологів. Однією з особливостей молодіжного субкоду є його насиченість нестандартними елементами, одним з яких є сленг. Сленг існував завжди, однак його не завжди розглядали лінгвісти та науковці. Деякі вчені і сьогодні вважають, що сленг невартий дослідження, оскільки є чимось, що не повинно пропагуватися. Проте дискусії між науковцями не мають жодного впливу на фактичних творців та носіїв сленгу. Як зазначає С. Б. Флекснер, люди, коли висловлюються у властивий їм спосіб, рідко свідомі того, що використовують щось, що науковці визначають сленгом або, з іншої сторони, стандартом. Насправді факт, що якесь слово визначене як літературне або колоквіальне, або як таке, що є частиною сленгу важливий лише для науковців [цит. за 13, 53].

Останніми роками сленгу присвячують дедалі більше уваги. Багато досліджень на цю тему знаходимо у англійському та російському